

SOCIOLOGIA I:

Índex:

1. Introducció.....	2
2. La metodologia de la sociologia.....	5
3. L'ésser humà com a ésser social: Individu i societat, socialització, El grup social, la cultura.....	7
4. Institucions socials.....	20

1- Introducció:

Si ens mirem qualsevol manual de sociologia veurem que aquesta disciplina es defineix com una ciència que estudia la societat.

Podem adoptar com a vàlida la definició de societat que ens proporciona Giddens: “***un grup de persones que viu en un mateix territori, i que està sotmès a un sistema comú d'autoritat política i que és conscient de posseir una identitat que el distingeix dels altres grups que l'envolten***”¹.

Aquesta definició és potser excessivament general, però en ajudarà a entendre l'objecte d'estudi de la sociologia.

Per una banda, analitzem l'expressió “***grup de persones que viu en un mateix territori***”: òbviament, en tant que definim el territori de forma més o menys àmplia, obtindrem diferents objectes sociològics. Si considerem el planeta Terra com a unitat territorial, estarem parlant de la **societat humana** en general i, ens interessaran aquells aspectes que tenen en comú totes les agrupacions d'aquesta espècie; tanmateix, però, podem restringir el territori tant com vulguem i, successivament, podrem parlar d'una societat europea, espanyola, catalana, de Cornellà, de Sant Ildefons ... fins a parlar de la família (ja hem restringit el territori a un pis) i, si atenem a les noves formes de família que estan emergint, podríem considerar que al territori d'una habitació podrem estudiar una societat formada per una mare (o pare) i el seu fill. Per tant, totes les agrupacions humanes (des de les continentals a les familiars), són objecte d'estudi de la sociologia.

La segona afirmació que trobem a la definició és més complexa: “***que està sotmès a un sistema comú d'autoritat política***”. És evident que l'existència d'una institució política que exerceixi el poder constitueix un tret definitori d'una societat, però hem de flexibilitzar el concepte d'autoritat política si no volem deixar-nos molts tipus de grup social: és obvi que podem parlar d'una societat europea (i distingir-la de l'americana) tot i que no existeix una autoritat política a nivell europeu², de la mateixa manera que

¹ Anthony Giddens, *Sociología*, Alianza Editorial, 1998.

² És possible que algun alumne especialment sagaç estigui pensant en la Unió Europea com a contraexemple, però cal recordar que aquesta institució no inclou, a hores d'ara, a tots els estats europeus.

existeix la família, en la que òbviament existeix una autoritat, però no és política. La necessitat de l'autoritat per si mateixa és qüestionable: un grup d'okupes segurament afirmarien que a la seva comunitat no existeix aquesta autoritat ... Tot i aquests dubtes, però, sembla que **una determinada estructura de relació** (sigui o no basada en l'autoritat) entre els diferents membres de la societat, i el **compliment d'unes normes** (explícites o no) sempre es dona a tota societat.

Per finalitzar, analitzem la darrera afirmació de la definició: “**és conscient de posseir una identitat que el distingeix dels altres grups que l'envolten**”. Cal remarcar que la paraula a la que més atenció hem de prestar és a “conscient”; no es tracta tant de en què consisteixi la identitat que ens distingeix dels altres, com que creiem que realment som diferents. Analitzem la qüestió de la identitat: qualsevol sociòleg científicament competent reconeixerà que la identitat és una qüestió cultural i atindrà a qüestions com la llengua, la religió, el model familiar dominant, el sistema educatiu, l'organització política ... però no atindrà a les suposades diferències racials³ com ara el color de la pell, el tipus de cabells ... Però hem de recordar la qüestió de la consciència i reconèixer que no tots els membres d'una societat són sociòlegs científicament competents i, per tant, poden considerar els aspectes racials com a elements diferenciadors i, fins i tot, sentir-se orgullosos ... I nosaltres no seríem gaire competents si ignoréssim el racisme com a tret distintiu d'una societat. La qüestió de la cultura la desenvoluparem més àmpliament més endavant.

Per tant, podem definir la sociologia com la ciència que estudia la societat, i que aquesta societat és un fenomen prou complex com per no poder donar una definició curta i contundent. Des d'aquest punt de vista, potser val la pena distingir diferents aplicacions de la sociologia:

- **Micro-sociologia:** Estudi dels grups elementals, com ara la família, grups d'iguals (amics), associacions, grups escolars, comunitats locals ...
- **Macro-sociologia:** Estudia les col·lectivitats de forma més àmplia, com ara grups nacionals, ètnics i supranacionals.

³ No ho farà si és científicament competent, ja que la comunitat científica fa temps que ha rebutjat la possibilitat de dividir en races l'espècie humana.

Tanmateix, donada la complexitat dels temes a estudiar, resulta obvi que la sociologia no pot ser considerada com una ciència aïllada de la resta de les ciències socials. Considerem, per tant, les relacions amb les principals d'aquestes ciències:

- **L'economia:** en tant que l'economia estudia com es distribueixen els recursos en els diferents membres de la societat, és obvi que cal recórrer a aquesta ciència per comprendre la causa dels principals conflictes socials, així com establiment de determinades relacions en relació a la distribució de recursos, com ara els sindicats, les classes socials, les ONG ...
- **La demografia:** aquesta és la ciència que estudia la població, però aquest estudi no només té una vessant quantitativa (augment o descens de la població), sinó que té implicacions de caràcter social: els fenòmens migratoris, la desigualtat entre classes socials, els canvis culturals...
- **La lingüística:** l'estudi del llenguatge és fonamental per tal de comprendre l'accés al coneixement per part dels éssers humans així com l'establiment de les relacions socials.
- **La ciència política:** l'estudi del poder, tant pel que fa a les seves institucions (govern, parlament ...) com als organismes relacionats amb aquestes institucions (partits polítics, grups mediàtics, associacions ...).
- **L'antropologia cultural:** de fet, en tant que aquesta ciència estudia grups humans relativament homogenis (és a dir, que comparteixen una mateixa cultura), es podria fins i tot considerar que es tracta d'una part de la sociologia (en tant que aquesta també estudia grups heterogenis culturalment parlant).
- **La psicologia social:** de la mateixa manera que en el cas de la antropologia, podem dir que la psicologia social és una part de la sociologia, en tant que estudia un aspecte d'aquesta, és a dir la conducta de l'ésser humà en tant que estigui condicionada pel seu context social i cultural.
- **La història:** podem considerar també a la història com una ciència auxiliar per a la sociologia, en tant que aporta dades sobre l'evolució de les relacions humanes al llarg del temps.

Creiem que amb l'exposició anterior és suficient per tenir una idea de conjunt pel que fa a la complexitat del tema a tractar, i com a justificació del tractament necessàriament superficial que farem aquest curs.

Al llarg d'aquest dossier analitzarem els diferents aspectes del fenomen social, així com, al darrer apartat, repassarem les principals idees dels filòsofs que han analitzat la societat.

2- La metodologia de la sociologia:

A l'apartat anterior hem definit la sociologia com a ciència social, si bé ens hem limitat a analitzar la vessant social d'aquesta definició. Ara ens preocuparem per l'aspecte científic.

Tal i com ja veurem a la matèria comuna, actualment el criteri que seguim per tal de considerar a qualsevol disciplina de coneixement com a ciència, no és cap altre que el de la metodologia: una disciplina es pot considerar com a ciència si fa servir, en el curs de les seves investigacions, el mètode científic.

Entenem, per tant, per metodologia sociològica el camí per arribar a l'estudi de les regles que expliquen racionalment els processos de la realitat social. Aquest camí segueix els següents passos:

1. **Observació dels fets o problemes socials;** és a dir, primer de tot hem d'observar per tal de definir quin és el problema que volem resoldre. Habitualment, es tractarà d'aspectes dels següents problemes⁴:
 - 1.1. Com les persones i els grups humans es relacionen entre sí?
 - 1.2. Quines són les causes i els efectes de la interacció social?
 - 1.3. Quines conseqüències té la interacció social en la personalitat dels individus?
 - 1.4. Quins papers socials juguen les persones i els grups?
 - 1.5. Quines estructures generen i com evolucionen les institucions socials.
 - 1.6. Quines normes, valors i ideals sorgeixen de la interacció social?
2. **Formulació d'hipòtesis;** és a dir, plantejament d'una solució provisional al problema anterior. La formulació de la hipòtesi ha de permetre extreure conclusions observables.
3. **Selecció del mètode** (quantitatiu o qualitatiu) i **disseny del projecte d'investigació.** En funció del tipus de problema amb què ens enfrontem, treballarem amb dades

⁴ No es tracta d'un llistat exhaustiu, sinó d'exemples dels problemes més significatius.

quantitatives o **qualitatius**. Per exemple, si volem estudiar la incidència de la pobresa en la violència de gènere, treballarem amb dades com el salari, el percentatge de persones sense recursos econòmics amb historial violent ..., és a dir són dades quantitatives ja que són susceptibles d'un tractament matemàtic. Ara bé, si el problema que ens ocupa és la religiositat d'una societat al segle XII, haurem d'estudiar dades com ara la pintura religiosa, les cròniques escrites a l'època, és a dir, dades no matematitzables i, per tant, susceptibles d'una interpretació subjectiva. El tipus de dada implica l'ús d'un mètode quantitatiu o qualitatiu en el treball de camp:

3.1. Mètodes quantitatius: incloem aquí totes les estadístiques publicades per organismes oficials (el cens, per exemple), però també les enquestes sociològiques, dins de les quals cal distingir entre entrevistes i qüestionaris.

3.2. Mètodes qualitatius: les principals són **l'observació** i **l'experimentació**. L'observació pot ser **participant** (el sociòleg observa les conductes d'un grup tot integrant-se en ell, de forma que les persones observades saben que ho són) o **no participant** (el sociòleg observa sense participar i les persones observades no saben quan ho són); aquest darrer mètode és menys subjectiu que el participant, però permet un coneixement més superficial que l'anterior. Pel que fa a l'experimentació, aquesta implica controlar i fins i tot provocar la situació en què es fa l'experiment, per tal d'investigar els efectes d'una variable; l'experimentació és de difícil aplicació a les ciències socials ja que, per una banda, controlar completament tots els factors que poden influir en la conducta d'un grup de persones és força difícil, d'altra banda també hi ha una problemàtica de caràcter moral: no podem, moralment parlant, maltractar físicament a una persona per estudiar els efectes d'aquest maltractament en les seves relacions socials.

4. Anàlisi i interpretació de les dades. En funció del tipus de dades recollides, les analitzarem per tal d'extreure conclusions que ens permetin concloure si la hipòtesi plantejada és o no correcta. En cas afirmatiu, aquesta hipòtesi es pot considerar com a llei científica, en cas negatiu cal reformular la hipòtesi.

3- L'ésser humà com a ésser social:

Malgrat que al llarg de la història del pensament alguns autors s'han entestat a afirmar que la naturalesa de l'home no és social⁵ sinó que, en algun moment de la seva història, l'home va decidir fundar la societat, actualment hem d'admetre que no hi ha res que ens faci pensar que l'ésser humà no és, i sempre ha estat, un animal social. Veiem alguns arguments per sustentar aquesta tesi:

- Els animals que ens són genèticament més propers, ximpanzés i goril·les, són animals que viuen en grup, que respecten una certa jerarquia (es pot parlar de poder), que segueixen unes normes i, fixem-nos si ens són propers, són capaços d'infringir-les d'amagat!⁶ És a dir es pot afirmar que aquests animals viuen en una societat estructurada, tot i que menys complexa que la nostra.
- El registre fòssil de l'Homo sapiens es remunta a l'any 100.000 aC., i, les restes més antigues, sempre sembla tractar-se de cossos que han estat enterrats, és a dir, que no estaven sols en el moment de la mort i que, en la seva inhumació, s'ha seguit un cert cerimonial (trobem armes i d'altres objectes personals desats amb el cos), és a dir, no s'ha deixat el cos tal qual, sinó que s'han seguit unes normes preestablertes, d'acord, probablement, amb unes creences religioses ... i no és només entre els Homo sapiens que trobem indicis de religiositat, sinó també en els esglaons evolutius anteriors. Com que ningú s'enterra a si mateix (i molt menys pensa a portar una destrat per si de cas), hem de pensar que aquests homes primitius ja vivien en societat, i una societat capaç de transmetre una tradició cultural referida, si més no, als rituals religiosos.
- Actualment no només no trobem cap home que no visqui en un tipus o altre de societat, sinó que podem afirmar que totes les nostres accions tenen un component social, ja sigui en la seva intencionalitat (sempre que fem alguna cosa és en relació altres persones), o bé pel fet que l'acció es produeix seguint (o contravenint) unes normes socials.

⁵ Per exemple Thomas Hobbes, John Locke, Jean-Jacques Rousseau ... afirmaven que l'home no sempre ha viscut societat.

⁶ És a dir, són prou conscients de les normes com per saber que no està bé infringir-les i, per tant, amagar-se a l'hora de cometre el "delicte". Un exemple el trobem a les infidelitats sexuals de les femelles ximpanzé respecte del mascle Alfa (dominant) del grup.

Podem dir, per tant, que les accions humanes són, i sempre han estat (fins allà on arriba el nostre coneixement del passat), accions socials i, ho són, per que tota acció humana és una interacció amb altres éssers humans.

3.1 L'acció social:

L'acció social es produeix sempre al si de grups socials o entre aquests grups. Tots els éssers humans pertanyen a diferents grups socials (família, amics, escola...) i, per tant, exerceix diferents funcions (fill, alumne, company de joc ...). Aquesta funció és la que determina la seva **posició social**. La posició social és un fenomen complex, podem considerar que, entre d'altres, hi intervenen dos aspectes: el **rol** i l'**estatus**.

Un **rol** és el comportament que s'espera, el comportament acceptable, d'una persona que ocupa una determinada posició social; són maneres d'actuar, pautes de comportament que dins de la nostra societat semblen conformes a la seva situació. Podríem dir que es tracta del paper que ha d'interpretar cada individu d'acord al seu personatge; així, està bé que un professor sigui seriós, que un alumne sigui obedient (tot i que ho espera una certa dosi de rebel·lia, com a part del seu rol), que un botiguer sigui amable, que un pare prohibeixi coses ... Cada persona, en tant que forma part de diferents grups socials, exerceix diferents rols, que poden ser compatibles (hom pot ser pare de família i president d'una societat filatèlica), o conflictius (ser un bon estudiant i el membre del grup d'amics que aprofita tots els dies de festa fins el final) i, fins i tot, incompatibles (feminista militant i esposa submisa). Com que els rols varien en funció de la cultura (homes i dones tenen papers molt diferents a diferents cultures), i dins la mateixa societat es donen diferents subcultures, els rols poden variar dins la mateixa societat i, òbviament, varien amb l'evolució cultural (el paper de la dona no és el mateix a una societat catòlica actual que fa un segle).

Podem considerar que un individu és el conjunt de rols que representa en la interacció social. Cal remarcar, doncs, que el rol només té un sentit social, ja que només existeix en relació als altres (jo no sóc professor si no és en relació als alumnes); al seu torn, cada rol comporta una sèrie d'expectatives, és a dir, el que els altres esperen de l'individu amb un rol determinat. Així, si un individu compleix amb les expectatives en desenvolupar el seu paper, se'l considerarà positivament, integrat dins la societat i adquireix prestigi social. Si hom, en canvi, s'aparta del comportament que la societat

espera en funció del seu rol, no serà ben considerat. L'exemple més clar seria l'esnobisme⁷: es considera un esnob a una persona que actua com si pertanyés a una classe social superior a la pròpia, és a dir, a aquell que segueix un rol que no li pertoca.

L'**estatus** es pot definir com la quantitat de prestigi social que s'atribueix a una persona pel fet d'ocupar una posició social. És un terme diferenciador, és a dir, ens ajuda a distingir les persones en funció de la dignitat o categoria que els aporta el fet d'ocupar una posició o una altra a la societat. L'estatus es defineix, principalment, en funció de la família (l'estatus del pare és, a moltes societats, superior al de la mare), les professions (un metge té un estatus superior al repartidor de pizzes) i el gènere (ser home i dona no representa el mateix estatus a cap societat, tot i l'actual tendència a la igualtat a la nostra societat). Òbviament, els estatus depenen del tipus de societat i cultura (l'exemple de la dona és obvi) i estan sotmesos a l'evolució històrica d'aquestes (a l'Europa medieval el metge té el mateix estatus que el barber del poble).

Cal fer una distinció dins dels estatus d'una mateixa persona. En moltes ocasions, l'estatus s'assigna a la persona en el moment del seu naixement (el gènere) i per factors hereditaris (la classe social i, en determinades èpoques, l'ofici⁸); en aquest cas estem parlant d'**estatus adscrit** i cal diferenciar-lo de l'**estatus adquirit** que consisteix en els elements propis d'una posició social que hom a adquirit al llarg de la seva vida (ningú no neix metge, per exemple). La nostra societat ha anat evolucionant cap a un model en el que l'estatus adscrit ha perdut importància en favor de l'estatus adquirit, tot i que no seria difícil de trobar exemples actuals de la importància dels elements adscrits (la monarquia, per exemple).

3.2 La socialització:

Si ens mirem de prop, i amb esperit científic, un nen acabat de néixer observarem, entre d'altres peculiaritats, que l'individu en qüestió acumula una bona quantitat de conductes antisocials: interromp les converses amb crits o plors que no venen al cas, desperta als seus pares a hores intempestives tot demanant menjar i expulsa les seves excrecions,

⁷ El terme "snob" literalment vol dir *sine nobilitate* (sense noblesa) i es va aplicar a la societat britànica als plebeus que adoptaven comportaments propis de l'aristocràcia.

⁸ Així, a les ciutats medievals no es podia exercir un ofici si no es pertanyia a un gremi determinat per naixement. Tanmateix, una dona, un jueu o un musulmà no podien exercir determinats oficis, també per qüestions de naixement.

líquides, sòlides o gasoses, en públic, amb completa impudícia ... és a dir, quan naixem no tenim cap coneixement de les normes de conducta imprescindibles per viure en societat.

Aquesta carència implica la necessitat d'un procés, la **socialització**, al llarg del qual el nen aprendrà la cultura (llenguatge, coneixements, símbols ...) i el comportament (valors, normes ...) adequat per a integrar-se a la seva comunitat. La socialització va preparant l'individu des del naixement per al rol que representarà a la societat, a través de l'aprenentatge de les formes de viure, de pensar, de sentir que la comunitat considera apropiades i que quedaran assimilades per l'individu com les formes "naturals" de viure, de comportar-se i, fins i tot, de pensar.

Aquest procés de socialització es produeix per l'acció del que anomenarem **agents de socialització**, és a dir, el conjunt de persones i institucions que participen de forma activa en el procés de socialització de l'individu.

Tot i que la socialització, de fet, es produeix al llarg de tota la vida de l'individu, cal distingir dos moments, o tipus de socialització: la **socialització primària** i la **socialització secundària**.

La **socialització primària** es refereix als aprenentatges que es produeixen al llarg de les primeres etapes de la vida de l'infant i que resulten fonamentals, perquè ha d'assimilar els aprenentatges més importants de la seva vida: la llengua, els patrons de comportament i les habilitats que necessitarà al llarg de la seva vida.

D'aquesta manera es condiciona la manera d'actuar de l'individu, en tant que el nen s'esforça per adaptar-se a les exigències del seu entorn: la seva família espera d'ell que es mengi tota la sopa, que es renti les dents, que no plori per bajanades, que controli els seus esfínters ...

Així el subjecte troba un món sense fissures, amb unes normes de validesa indubtable, el compliment de les quals té un premi immediat (si més no, quan compleix una norma ningú el renya o el castiga). Aquest procés de socialització primària es repeteix tantes vegades com l'individu incorpora un nou àmbit de relació social (distribució de les feines a casa, aparició d'un germà petit...).

Aquest procés de socialització primària finalitza quan l'individu ha interioritzat les normes, és a dir les ha fet, inconscientment, seves: s'ha de fer el pas de "no tacar la roba tot menjant per no enfadar a la mare" a "no s'ha de tacar la roba per què no està bé" que es tant com dir "no s'ha de tacar la roba per què jo no vull que estigui tacada".

En aquest procés és molt important el joc: per mitjà del joc el nen adopta els diferents rols socials: fa de pare o mare i fa allò que ho espera que aquests facin, de la mateixa manera juga a ser fill i, tot jugant, aprèn a identificar allò que s'espera d'ell i, per tant, pren consciència del seu paper dins el grup social.

La innocència infantil és imprescindible per que aquest procés d'identificació funcioni: el nen s'ha de creure el seu paper. Per tant, el distanciament crític del medi social més propi d'altres etapes és incompatible amb aquest procés d'interiorització de les normes.

Els agents de socialització primària són fonamentalment els membres de la família: pare i mare.

La **socialització secundària** té lloc al final de la infància, l'adolescència i la vida adulta, és a dir, quan l'individu s'incorpora a qualsevol grup on ha d'interioritzar noves normes. D'aquesta manera, quan s'envia al nen a l'escola, a l'institut, a treballar ... s'inicia un nou procés de socialització, que tindrà al primari com a base, però en el qual intervenen nous elements: noves formes de relació, vocabulari, habilitats ...

També s'ha de remarcar que, a la socialització secundària, no sempre actua el factor afectiu: l'èxit professional, econòmic, sexual... també condicionen l'adquisició de noves normes i de nous papers socials. Tot i així, l'èxit de les segones socialitzacions depèn en part de que es puguin harmonitzar amb la primària.

Els principals agents de socialització secundària són el grup d'amics, l'escola, la feina, la religió i els mitjans de comunicació.

Sovint, al llarg de la vida de l'individu es produeixen canvis radicals que impliquen el que els sociòlegs anomenen **resocialització**; és el procés d'adaptació a pel que passen persones que van a viure a l'estranger, però també quan es separen de la seva parella o es jubilen.

Analitzem ara el paper que juguen els diferents agents de socialització:

- **La família** juga un paper important a la socialització primària ja que s'aprèn la llengua materna i es transmeten els valors i normes de conducta bàsiques de la societat en la que es viu. Alguns sociòlegs consideren que, a la nostra societat, s'està produint un retrocés del paper de la família, degut a l'increment d'inestabilitat familiar (divorcis, desestructuració ...) i a la incorporació creixent de la dona a la vida laboral. Aquest retrocés implica, per una banda un increment en la importància d'altres agents en la socialització primària (avis, escoles bressol, però també els mitjans de comunicació⁹) i, per una altra, una carència en la interiorització de normes i valors. Evidentment, el paper de la família ha variat al llarg de la història i no és igual a totes les cultures.
- **L'escola** té el seu pes en la socialització secundària, ja que és on els nens aprenen a interactuar en grups més nombrosos que el familiar, i a conformar la seva conducta a les normes com la puntualitat, el tracte correcte als altres, l'obediència ... De vegades, i per motius que sovint tenen la seva arrel a una insuficient socialització primària, es produeix un rebuig de les normes, arribant a la generació d'una cultura contraescolar, que s'oposa i ataca no només als professors sinó a aquells companys que accepten les normes.
- **El grup de pars**, és a dir, el grup d'amics, o companys d'escola o de feina, és a dir, d'igual estatus, exerceix una gran pressió sobre els seus membres perquè adaptin la seva conducta a les regles i valors del grup. L'individu sent la necessitat de ser acceptat pels altres membres del grup, per por a quedar-se sol. A diferència del que passa a la família, en el grup de pars tots són iguals (en un principi) i, per tant, les normes de conducta s'estableixen d'una forma més flexible, però l'establiment de rols dins del grup (fonamentalment a la infància i adolescència) fa que es pugui parlar de líders i, per tant, d'autoritat que de vegades és més tirànica que la familiar. El grup de pars guanya importància a mida que la perd la família.
- **Les religions** doten als seus fidels de guies de conducta, de solucions per a possibles dilemes, d'escala de valors ... sota l'amenaça, sovint, de càstigs després de la mort. Es tracta d'un medi molt eficaç de socialització, ja que el grup de fidels té les mateixes normes i valors; el problema radica en la capacitat de la religió per a

⁹ Els nens desatesos passen força més hores davant el televisor.

adaptar les seves normes a les noves circumstàncies, ja que els individus tendeixen a fer aquestes adaptacions més ràpidament que les institucions religioses.

- **Els mitjans de comunicació** proporcionen grans quantitats d'informació, però també models de conducta, estereotips i prejudicis. Tenen una gran importància en la socialització dels rols de gènere: la diferència de tractament dels gèneres als programes infantils, és un bon exemple de la seva importància.
- **El lloc de treball** constitueix un element decisiu per la socialització secundària, ja que l'individu es veu forçat a adaptar-se a normes, adquirir habilitats, aprendre a interactuar de manera diferent amb els companys que amb els caps... Sovint, per la força de la motivació econòmica, el lloc de treball aconsegueix fites que a l'escola semblaven impossibles: no és difícil trobar que un alumne rebel ha esdevingut un empleat submís.

3.3 El grup social:

Els sociòlegs defineixen el **grup social** com un **conjunt de persones unides per una xarxa de relacions socials**. Aquest conjunt de persones ha de tenir unes característiques:

- **Interacció recíproca**, és a dir, les relacions han de ser regulars i els individus han d'actuar d'acord amb unes normes acceptades pel grup. Per tant, han de respondre els uns als altres i han de conformar les seves accions a la conducta de les altres persones. Que les normes siguin acceptades vol dir que els membres del grup actuen seguint aquestes normes, no que hi estiguin d'acord, o que s'hagin establert per un procés de consens: un destacament militar actua seguint unes normes, però els soldats que el formen no han estat consultats a l'hora d'establir-les; a un grup d'amics les normes poden no ser tan rígides, però existeixen i no tenen per què ser més democràtiques que a l'exèrcit.
- **Consciència de grup**, és a dir, els membres del grup el reconeixen com a tal, formen un "nosaltres" que els ajuda a diferenciar-se respecte els "altres" que no formen part del grup.
- **Existència d'objectius, valors i activitats compartides**; de fet, aquests elements són els que justifiquen l'existència del grup, ja que és en l'acció que els individus s'identifiquen amb els altres membres, provocant la cohesió del grup.

- **Estabilitat i duració relativa.** La diferència entre un grup i una reunió accidental de persones radica, de fet, en l'estabilitat i una certa duració de la relació. Així, l'estabilitat i la duració ens ajuda a diferenciar un grup d'amics d'un conjunt de companys de classe que queden per una celebració.
- **Identificació social,** és a dir, la resta de la societat ha de reconèixer a les persones que interaccionen com a membres del grup.

Els grups socials no són estàtics sinó que estan sotmesos a elements que els fan canviar. Aquests elements són els que conformen la **dinàmica del grup**. Podem distingir els següents factors:

- ♦ **Formació del grup:** El grup es forma per raons afectives o bé per necessitats o interessos dels seus membres: per diversió, per caçar, per treballar ... sempre hi ha un objectiu comú. Es considera que a totes les societats humanes existeix la necessitat de reunir-se entorn a un objectiu, però no afecta a tots els membres de la societat.
- ♦ **Cohesió del grup:** Un cop el grup s'ha format, els seus membres interaccionen tot cooperant, intercanviant accions afectives, comunicant-se... La comunicació es veu afavorida a mida que el grup es va mantenint al llarg del temps, ja que es va formant un llenguatge comú. La cohesió d'un grup depèn de la seva capacitat per satisfer les expectatives dels seus membres, és a dir, de l'eficàcia del grup per assolir els objectius pels quals es va formar.
- ♦ **Desviació del grup:** Tot i que la pertinença a un grup suposa l'acceptació de les seves normes, això no vol dir que aquesta acceptació sigui absoluta, és a dir, sempre i a totes les normes. Quan un membre del grup rebutja, de forma oberta o no, les normes imperants, podem parlar de desviació. La societat en general, tendeix a perpetuar-se a través de la cohesió i de la uniformitat, per tant, habitualment es considera que el desviacionisme és una actitud antisocial (en general, sempre es considera negativament a aquell que s'aparta de la conducta comuna). Òbviament, els desviacionistes juguen un paper molt important en l'evolució dels grups ja que sovint el que fan és trencar amb normes obsoletes i marcar un nou camí que permet la pervivència del grup.
- ♦ **La desorganització del grup:** Quan els membres que integren un grup perden la motivació de pertànyer-hi, pel fet que ja no creuen que es puguin satisfer les seves expectatives, o per què ja no tenen les necessitats que els van impulsar a integrar-s'hi, es

dissolen les relacions i el grup deixa d'existir com a tal, produint subgrups o dissolent-se de forma completa.

Tot i que els tipus de grups socials existents és irreductible a una classificació simple, la majoria dels sociòlegs accepten l'existència de dos tipus de grups en funció del tipus de relació entre els seus membres: el **grup primari** i el **grup secundari**.

El **grup primari o comunitat** és un grup en el que els seus membres estan relacionats per llaços de caràcter emocional, existeix una forta identificació personal de cada membre amb el grup, i el clima social és espontani, és a dir, que tot i l'existència de regles, aquestes tenen un caràcter informal. Les relacions dins aquests grups sol ser de solidaritat, i els individus es consideren mútuament com a fins, no com a mitjans. Els exemples més clars són la família i la colla d'amics.

El **grup secundari o associació** es refereix a tota forma d'interacció no primària. Es tracta d'una relació d'origen contractual, ja que la forma d'interacció s'estableix mitjançant un acord entre les parts amb anterioritat a la formació o la incorporació al grup. Els membres del grup secundari no estan units per llaços afectius sinó per les circumstàncies (treballar a la mateixa empresa, anar a la mateixa classe, per exemple) i, si canvien aquestes circumstàncies, desapareix la relació. Els membres del grup secundari tendeixen a considerar-se entre ells com a mitjans per assolir objectius que com a fins en si mateixos.

Òbviament, a la nostra societat actual els grups primaris han perdut importància en favor dels secundaris (a una societat rural és més fàcil que hom treballi amb la família, o que la relació amb els veïns arribi a ser primària, per exemple) i és per això que sorgeixen associacions voluntàries (associacions benèfiques, veïnals, penyes esportives, clubs al voltant d'una afició) que intenten superar aquest dèficit de caràcter afectiu.

La nostra és una societat complexa en la que l'individu entra en contacte amb diferents grups, tot identificant-se (sense que necessàriament hi arribi a pertànyer) a un d'ells. Aquest grup és l'anomenat grup de referència, i pot ser tan primari com secundari, sempre que constitueixi un model per a l'individu. Ara bé, els models poden ser positius o negatius, és a dir, un grup pot constituir l'exemple d'allò que volem ser (el nostre

criteri per a actuar¹⁰) o bé tot allò que no volem ser¹¹. L'exemple de l'etnocentrisme és prou clar: estem orgullosos de la nostra ètnia, cultura, nació, raça ... i aquesta afirmació ens porta cap a la referència negativa: no volem ser com els "diferents", és a dir, de l'orgull previ passem amb facilitat cap a la xenofòbia i el racisme.

3.4 La cultura:

Més enllà del significat que pugui tenir aquest terme en altres àmbits, en sociologia, quan parlem de cultura entenem que es tracta d'un **conjunt de coneixements, creences, manifestacions artístiques, valors morals, costums, hàbits i habilitats que un individu adquireix al llarg del seu procés de socialització**.

Així, el primer que hem de tenir present, quan parlem de cultura, és que es tracta de quelcom adquirit, per mitjà d'un aprenentatge i que, per tant, no podem considerar com a cultural cap element de caràcter instintiu¹². Aquest tret ens porta a reflexionar sobre el fet eminentment social de la cultura: quelcom és cultural si ens ha estat transmès i res no es pot transmetre si no és en el si de la societat.

Pel que fa a l'origen de la cultura humana¹³, òbviament, aquesta radica en l'adaptació al medi i els canvis culturals responen, en gran mesura també, a aquesta adaptació.

Examinem un exemple concret: probablement la revolució cultural més radical que ha patit l'espècie humana és la neolítica, és a dir, el pas d'una cultura caçadora i recol·lectora a l'aparició de l'agricultura i la ramaderia i com a conseqüència, entre moltes altres, el pas d'una societat nòmada a una sedentària. El fet que sembla desencadenar aquest procés no té a veure amb l'evolució física de l'home (l'homo sapiens apareix sembla que fa 150.000 anys, i no es pot parlar de neolític fins fa 10.000

¹⁰ Sovint no sabem que fer en una circumstància concreta i resolem el problema actuant tal i com ho faria el nostre model, de forma acrítica.

¹¹ Pensem que molt sovint les identitats es construeixen sobre la base de la diferenciació, és a dir, afirmem què no volem ser i, sobre aquesta premissa, construïm el que volem ser.

¹² Per exemple: menjar és instintiu (respon a un "programa" de conducta amb el qual hem nascut i que és comú a tots els membres de la nostra espècie) però què i com mengem és un element cultural, ja que si fem servir forquilla i cullera és per què així ho hem après.

¹³ Parlem de cultura humana per què considerem que també es pot parlar de manifestacions culturals a d'altres animals (fonamentalment els que ens són més propers), però cap d'elles té la complexitat de l'humana.

anys), sinó amb un element climàtic: el final de la darrera glaciació. Sembla que aquest canvi climàtic afavoreix l'aparició de l'agricultura en detriment de la caça (el clima es fa més humit i per tant, més apropiat al creixement vegetal que a l'animal¹⁴).

Si a aquest exemple afegim el fet que l'homo sapiens fa 100.000 anys que s'ha dedicat a viatjar i a instal·lar-se per tot el món, és a dir, que s'ha vist impulsat a adaptar-se a diferents climes (del desèrtic al polar), trobem també una part de l'explicació a la diversitat de cultures humanes. És a dir, la cultura humana apareix i evoluciona impulsada, entre altres factors, per l'adaptació al medi físic. I hem de pensar que el medi físic, sigui per la seva pròpia dinàmica (els canvis climàtics són continus) sigui per l'acció de l'home (que accelera determinats canvis climàtics), no és estable ni uniforme, per tant, la cultura humana ha d'evolucionar i diversificar-se necessàriament.

Estudiarem ara els elements bàsics que podem trobar a qualsevol cultura humana:

♦ **Els valors.** Si no matem a la senyora que, després de clavar-nos un cop de colze a les costelles, ens treu el lloc per a seure a l'autobús és per què, entre d'altres motius, **valorem** la vida humana per sobre de la comoditat. Un valor és, per tant, la creença de que quelcom és positiu, desitjable o valuós i, per tant, constitueix una guia per a la nostra conducta. Aquests valors estan organitzats en escales que ens permeten resoldre conflictes entre els valors. Així a l'exemple anterior, jo puc valorar positivament el fet de seure a l'autobús, però considero que la vida humana és més important i, per tant, sotmeto el meu anhel de comoditat al meu respecte per la vida i és per això que la senyora en qüestió gaudirà del seient durant tot el trajecte (i ni tan sols sospitarà que la seva vida ha estat en perill). Cada societat genera els seus valors en funció de les seves necessitats adaptatives la qual cosa explica la diversitat de valors a les diferents societats humanes i, també la seva evolució. Els valors són transmesos generacionalment i, sovint es perd la consciència de l'origen del valor, la qual cosa fa que, de vegades, els canvis socials impliquin crisis en els sistemes de valors vigents fins al moment.

¹⁴ Volem dir que a l'Orient Mitjà (on apareixeran les primeres grans civilitzacions) el clima comença a tendir a ser com l'actual i que, per tant, és més fàcil plantar blat que caçar mamuts per tal de sobreviure.

♦ **Les normes.** Algú podria dir que, a l'exemple anterior, si no matem a la senyora en qüestió no és pel fet que realment valorem la seva vida, sinó per què està prohibit i tenim por del càstig que ens imposarien les autoritats. De fet els valors constitueixen una guia general per a la conducta però, de forma més concreta, aquesta guia ens la proporcionen les normes. Podríem dir que una norma és el camí a seguir per a la consecució d'un valor, però hem de tenir present que potser un valor no sempre està prou assumit per la totalitat dels individus que formen la societat, la qual cosa ens porta a la necessitat d'implantar normes. Aquestes normes, però, necessiten d'una sanció si no estan prou assumides, i aquesta pot ser positiva (es premia la conducta normativa) o negativa (es castiga la conducta que es desvia de la norma).

♦ **Els símbols.** La nostra és una cultura simbòlica, és a dir, molt sovint atorguem un significat concret a un objecte més enllà del que l'objecte és per si mateix: el dibuix d'un dit vertical sobre la boca simbolitza el silenci (objecte, d'altra banda, difícil de dibuixar). Al marge del llenguatge (que com a sistema simbòlic precisa d'un apartat diferenciat per la seva importància), omplim la nostra vida de símbols que expliquen el nostre estatus social (les societats primitives es tatuen, a la nostra societat és suficient amb un tipus de indumentària), la nostra pertinença a un grup (podem posar-nos corbata, tenyir-nos la cresta o rapar-nos els cabells arran de les neurones), el nostre estat d'ànim (tot i que tendeix a desaparèixer, a la nostra societat el color negre simbolitza el dol, mentre que algunes cultures orientals ho simbolitzen mitjançant el blanc) ... I no només símbols visuals: himnes, cançons i fins i tot olors¹⁵ omplen la nostra vida i ens ajuden a identificar-nos i diferenciar-nos.

♦ **El llenguatge.** De tots els sistemes de símbols que omplen la nostra cultura, el llenguatge és el més important, ja que gràcies a la seva complexitat expressiva som capaços de trencar el lligam amb el present i podem projectar cap al futur les nostres intencions. Les normes, per exemple, no tenen gaire sentit per a la majoria dels animals ja que, aquestes pretenen guiar la conducta en unes circumstàncies hipotètiques, és a dir, que encara no s'han produït; d'altra banda el llenguatge (en especial l'escrit¹⁶) juga un paper primordial en la transmissió cultural, ja que sense ell no es podria concebre

¹⁵ Recentment un partit polític va crear i registrar un perfum com a propi i el van fer servir a la campanya electoral.

¹⁶ És per això que hom considera que la frontera entre prehistòria i història la marca l'ús de l'escriptura.

l'acumulació de coneixements i tradicions que caracteritza la nostra cultura. Sense el llenguatge cada generació hauria de partir de zero. De fet el llenguatge és també una eina d'adaptació al medi (ara ja més social que natural) i, en la mesura que les relacions socials es fan més complexes, les capacitats lingüístiques (i mentals) evolucionen per adaptar-se a les noves necessitats de relació.

♦ **El coneixement.** Es tracta de tot el conjunt d'informacions sobre fets, habilitats, creences, tradicions ... que una societat acumula al llarg del temps i que es transmet generacionalment. El progrés en les tècniques d'acumulació i transmissió de coneixements (pensem en el pas de la transmissió oral a internet) ha fet que la quantitat de coneixement acumulat sigui prou gran com per què l'accés a aquest coneixement no sigui universal, esdevenint un instrument de poder a l'anomenada "societat de la informació". Hi ha sociòlegs que fins i tot consideren que, al marge de les diferències econòmiques, es pot començar a parlar d'una diferenciació social entre rics i pobres en accés al coneixement.

Quan els diferents elements de la cultura anteriorment exposats, juntament amb l'estructura social i el poder polític, formen un tot harmònic i coherent, es parla d'**integració social**. Aquesta integració, si és prou forta, actua com un element de cohesió social i produeix una societat en la que els individus no pateixen gaires contradiccions entre la seva forma de pensar i de viure (les creences, les tradicions i les normes i lleis són harmònics). Com que, malgrat la integració, la cultura és un fenomen dinàmic i s'ha d'adaptar al canvis socials (que poden tenir un origen natural, com el clima, o humà, com la demografia) aquestes harmonies s'acaben trencant, sigui per què les lleis queden obsoletes respecte les necessitats reals, o per que les tradicions perden vigència i són seguides només per inèrcia ... El cas és que sembla que les societats antigues estaven més integrades que les modernes: comparem, si més no, els mil·lenis d'estabilitat pel que fa a creences, lleis i estructura política de l'Imperi Egipci amb els canvis que la nostra societat ha patit els últims 30 anys¹⁷.

Cal afegir que en un context social de forta immigració (com la nostra societat actual, però no només l'actual), hem de parlar de **diversitat cultural**, és a dir, de coexistència

¹⁷ També es pot argumentar que si la societat egípcia antiga ens sembla tan estable és per desconeixement dels canvis que, a la història recent, percebem amb tota claredat.

de diferents llengües, valors, costums, creences i coneixements. Tot i així, sempre es pot parlar d'una **cultura dominant**, és a dir, de la cultura del grup amb més poder i, per tant, més capacitat d'imposició; la cultura dominant, tot i que és la que es considera com a condició per a la integració a la societat, no sempre és assimilada completament per tots els grups, la qual cosa genera l'aparició de **subcultures**, és a dir, grups que assimilen només aspectes essencials de la cultura dominant i conserven trets de la seva cultura originària, o també grups que incorporen elements diferenciadors originaris d'altres cultures, no necessàriament producte de la immigració, com seria el fenomen de les tribus urbanes.

No tots els casos de diversitat cultural, però, generen l'aparició de subcultures, sinó que poden conviure **cultures paral·leles** sense imposició ni assimilació: a Suïssa, per exemple, han conviscut diverses ètnies amb llengües i religions diferents però amb una forta integració social en altres aspectes... De fet se'n poden trobar múltiples exemples al llarg de la història, fins al punt que difícilment trobaríem una societat "pura", culturalment parlant, i aquesta "impuresa" no sempre ha provocat conflictes interculturals.

4- Institucions socials.

Definir el concepte d'institució resulta complex, ja que no es tracta d'una persona o un grup, sinó d'una combinació de pautes de conducta compartides per una col·lectivitat i centrades en la satisfacció d'alguna necessitat bàsica del grup. Per comprendre-ho millor, exposarem un breu resum de les principals institucions socials. Més endavant, ampliarem la informació sobre la família i la religió:

1. **La família** regula i estabilitza les relacions sexuals i la procreació.
2. **L'escola** s'encarrega (juntament amb la família) de l'educació i, per tant, de bona part del procés de socialització.
3. **La institució política** satisfà la necessitat de l'administració general i de l'ordre públic en el si de la societat.
4. **La religió** regula la relació de l'individu amb la divinitat.

4.1 La família:

La família constitueix un dels trets característics de l'ésser humà i és, possiblement, un dels elements primordials en la socialització de l'individu. No només és un dels principals agents en la socialització primària (com hem vist anteriorment), sinó que probablement és un dels elements originaris de la societat humana: hem de pensar que la immaduresa del nadó (si ho comparem amb qualsevol altre espècie ens adonarem del grau d'aquesta immaduresa) el fa especialment dependent de la mare que, donada també aquesta immaduresa¹⁸, també és molt dependent d'altres membres del grup per a la pròpia supervivència durant la primera infància del seu fill. Afegim que la infància biològica¹⁹ de l'ésser humà és molt llarga (més de 10 anys!) i ens adonarem que difícilment haguéssim tirat endavant com a espècie si el nucli familiar no hagués estat prou estable. Tanmateix, és obvi que el nucli a partir del qual la societat humana ha anat fent-se progressivament més complexa, és la família.

Els sociòlegs defineixen la família com un **grup de persones relacionades de forma estable i duradora, consistent en pares i fills que exerciten funcions com les de protegir, educar i socialitzar els infants, i preservar la vida i el benestar dels membres més grans del grup.**

A partir d'aquesta definició, que ha de ser tan general si no vol deixar fora algun dels tipus de família existent, veurem diferents aspectes relacionats amb aquesta institució social:

a- El matrimoni: És difícil establir una definició que compregui totes les varietats de matrimoni, per això si analitzem una definició tradicional occidental, és a dir que es tracta d'una relació estable de parella, reconeguda socialment mitjançant algun tipus de ritual i que inicia una família nuclear amb la reproducció i l'educació dels fills, podem trobar moltes excepcions, ja que hi ha famílies que s'han format a partir de parelles que no han realitzat cap mena de ritual, així com parelles que no tenen fills.

Aquesta definició pressuposa la **monogàmia**, és a dir, que un home només pot estar casat amb una sola dona, però hi ha moltes cultures en que la forma més habitual de matrimoni és la **poligàmia**, ja sigui **poligènic** (un home casat amb més d'una dona) o

¹⁸ Pensem que, a diferència d'altres espècies, el nadó humà no camina fins l'any de vida, que durant els primers mesos no és capaç d'aferrar-se de forma prou eficaç a la seva mare, que al seu torn necessita de les mans per a portar-lo, amb les limitacions que això implica.

¹⁹ És a dir, el temps que el nen triga a ser prou autònom com per a viure sol, reproduir-se ...

poliàndric (una dona casada amb més d'un home). A la nostra societat la monogàmia és l'única forma de matrimoni reconeguda legalment, però el divorci pot provocar un nou format matrimonial, conegut com a monogàmia en sèrie, és a dir, el fenomen dels múltiples i successius matrimonis i divorcis.

Tanmateix, encara que no ho haguem inclòs a la definició inicial, hom suposa que el matrimoni és fruit d'una elecció lliure i per motius exclusivament sentimentals, però aquesta és una suposició que té una molt escassa vigència: per començar, parlar de matrimonis per amor abans del segle XIX és absurd, de la mateixa manera que es tracta d'un costum exclusiu de la societat occidental i, no ens enganyem, és molt suposar que tot matrimoni que es realitza a la nostra societat és per una tria lliure basada exclusivament en els sentiments.

De fet, si ho contemplem globalment, la majoria dels matrimonis es contreuen seguint unes normes i complint uns contractes en els que els contraient sovint no han participat. Així, podem distingir, entre les cultures que promouen els matrimonis **endogàmics**, entre membres del mateix clan²⁰, i les que afavoreixen els matrimonis **exogàmics**, entre membres de diferents clans.

Tot i així, no hem d'oblidar que a la nostra societat, en la que hom suposa que el matrimoni és lliure i per amor, existeixen normes tàcites que hom ha de complir si no vol patir pressions familiars i socials, com ara el matrimoni religiós, la conveniència de casar-se amb algú amb un estatus similar o una mica superior, però mai molt inferior; també s'admet amb facilitat que l'home sigui més gran que la dona, però el cas contrari provoca tot tipus de suspicàcies, per no parlar del temps que trigarem a acceptar amb completa naturalitat l'existència dels matrimonis homosexuals.

b- Tipus de família i parentesc:

Entenem per **família nuclear** el grup constituït pels pares i els seus fills; si incloem avis i oncles, comencem a parlar de **família extensa**. A partir de la revolució industrial i del creixement de les ciutats, a la societat occidental la família extensa ha anat perdent importància en favor de la nuclear.

Com a conseqüència de la proliferació dels divorcis, es pot parlar del creixement de la **família monoparental** (que a la societat més tradicional quedava restringida als casos de viduïtat) és a dir, la família nuclear encapçalada per un sol progenitor, que sol ser la

²⁰ Sol produir-se a cultures, clans o ètnies tancades en un grau o un altre: algunes sectes minoritàries són endogàmiques, però, en certa manera també ho és l'ètnia gitana i la religió jueva ...

mare (a la nostra societat entre el 80 i el 90%), és a dir, es tracta majoritàriament de famílies monoparentals **matrifocals**, enfront a una minoria de famílies monoparentals encapçalades pel pare, és a dir, **patrifocals**.

c- Funcions de la família:

Encara que hi ha sociòlegs que minimitzen la importància de la família a la societat actual, fins a l'extrem de considerar que està propera la seva desaparició, tradicionalment s'ha considerat que la família nuclear compleix una sèrie de funcions que ajuden a mantenir l'estabilitat de la societat. Veurem algunes d'aquestes funcions i si encara existeixen com a tals:

- ♦ **Funció sexual:** Tradicionalment era amb el matrimoni que s'iniciava la vida sexual dels individus. La funció social és prou òbvia: si restringim la sexualitat al matrimoni, podem assegurar la línia de descendència i, per tant, protegem el patrimoni de la família. Actualment, però, la vida sexual s'inicia abans del matrimoni de forma gairebé absoluta i, d'altra banda, no es considera que el matrimoni sigui indispensable per a la formació d'una família. No concebríem, en canvi, que una parella que vulgui fundar una família no mantingués relacions sexuals! Per tant, sembla que la funció sexual s'ha independitzat de la seva vessant estrictament familiar.

- ♦ **Funció reproductiva:** Molt lligada a l'anterior, tradicionalment la família tenia com a objectiu la reproducció i, a nivell social, es reconeixia que l'aportació de fills a la societat (com a força de treball) era una de les obligacions familiars. Els canvis a la nostra societat (vida urbana, incorporació de la dona a la vida laboral, eficàcia dels mètodes anticonceptius ...), però, qüestionen aquesta funció ja que el nombre de fills que té cada parella s'ha anat reduint progressivament al llarg de les darreres dècades (no és estrany que una parella decideixi no tenir fills).

- ♦ **Funció de socialització:** La societat necessita que els seus membres acatin les seves normes i valors com a normals, per la qual cosa la família, en tant que principal agent de la socialització primària, és imprescindible per l'estabilitat social. Ara bé, en l'actualitat la família, pels canvis ja esmentats anteriorment, renuncia a part d'aquesta funció de socialització primària²¹ i, per tant, perd aquesta importància.

- ♦ **Funció econòmica:** Els pares són, legalment, responsables del benestar dels seus fills fins la majoria d'edat, la qual cosa implica necessàriament cobrir les necessitats

²¹ Caldria demanar-se si actualment determinats hàbits socials (per exemple els alimentaris) depenen més de la família o de l'escola.

econòmiques d'aquests. Aquesta funció no ha patit gaires variacions en l'actualitat, fins i tot s'ha allargat força d'edat de dependència econòmica dels fills, però una part d'aquesta dependència recau en l'estat (ajudes, beques ...).

♦ **Funció de gratificació emocional:** Des d'un punt de vista psicològic, tothom necessita de l'estabilitat afectiva que proporciona la família nuclear (al marge dels tòpics, tothom confia que els pares el recolzaran) i aquesta estabilitat es transmet a la resta de la societat. No hi ha clars indicis de crisi en aquest aspecte, fins i tot es pot pensar que la família actual és sobreprotectora i no ajuda a la integració social dels fills.

d- Rols familiars:

Recordem que, a qualsevol grup social, el rol és el paper que s'espera que compleixi l'individu en el grup. Òbviament, el rol de cadascú depèn de com s'estableixen les relacions en el si del grup i, des d'aquest punt de vista, en una família es poden donar tres tipus de rols:

1. **Rols segregats o separats:** Quan cada membre de la família té tasques separades i no intercanviables. Tradicionalment, la dona té al seu càrrec les feines domèstiques i la cura dels fills, però l'home treballa fora de casa i s'encarrega dels aspectes "mecànics" del manteniment de la llar.
2. **Rols complementaris:** Quan les parelles es reparteixen les feines de la llar, és a dir, no recauen exclusivament en un dels membres en funció del sexe, sinó de les habilitats o predisposicions (un cuina o planxa en funció del que millor fa, per exemple).
3. **Rols conjunts:** Quan la parella no s'especialitza, sinó que executa les funcions conjuntament i indiferentment, és a dir, tots dos poden fer qualsevol de les feines de la llar.

La nostra societat ha anat evolucionant, des d'aquesta perspectiva, dels rols segregats cap als complementaris i conjunts. El principal motiu d'aquests canvis radica a la progressiva equiparació de l'estatus de la dona i l'home: el fet que la dona treballi fora de casa tantes hores com l'home i que la seva aportació a l'economia familiar sigui també equiparable a la masculina, fa que deixi de tenir sentit la segregació dels rols. Tot i aquests canvis, la nostra societat encara conserva residus d'estructures patriarcal.

4.2 La religió:

Podem definir la religió com **un sistema de creences que pretén dotar d'un sentit a l'existència dels creients**. Aquest sentit de la vida es recerca, en la majoria de les religions²², a través de la relació amb una divinitat, que revela la seva voluntat a través de llibres sagrats en els que es comuniquen els rituals a través dels quals el creient ha de demostrar la seva fe i comunicar-se amb la divinitat. Aquests llibres sagrats, a més, solen ser interpretats de forma que es **dota als creients d'un codi de conducta**, d'unes regles o manaments, que serveixen com a criteri per a distingir les bones accions de les dolentes.

El compliment del codi de conducta, així com la celebració conjunta dels rituals, fa que els creients se sentin units en una comunitat i, per tant, actuen com a grup social a diferents nivells: des de la comunitat de creients d'una població fins al seguiment de consignes religioses a nivell internacional (pensem a l'església catòlica o algunes branques de l'Islam).

El paper de la religió a la societat és una important font de discrepància entre els sociòlegs; farem un resum de la visió d'aquest paper des del punt de vista de diferents tendències:

a- El funcionalisme: Els autors funcionalistes com Durkheim²³ consideren que la religió compleix una funció benèfica per a l'individu i la societat perquè aporta un sentit a la vida, és a dir, gràcies a la religió els individus poden assumir millor els diferents esdeveniments que es produeixen al llarg de la seva vida. D'aquesta manera els fets dolorosos, com la mort, formen part del sentit de la vida i poden ser assumits dins d'una certa normalitat. Aquesta assumpció redueix el sofriment i l'ansietat i, per tant, fomenta l'estabilitat social.

Tanmateix, els funcionalistes valoren que la religió, en tant que agent de socialització, fa que els individus interioritzin un conjunt de valors i normes que contribueixen a disminuir la conflictivitat social. Si, per exemple, repassem el decàleg de manaments de Moisès, trobarem diferents normes que tendeixen a reduir el conflicte social, com la prohibició de matar o atemptar contra la propietat dels altres.

²² No oblidem que el budisme no es basa en l'adoració de cap divinitat en concret, dit clar, Buda no és cap déu.

²³ Émile Durkheim (1858-1957) basava la seva teoria en l'afirmació que qualsevol fenomen social (la moral, la religió ...) no té un sentit absolut sinó per la funció que compleix dins de la societat.

b- El marxisme²⁴: Marx, com a materialista, no creia en l'existència de cap déu, més aviat pensava que la divinitat és un producte humà. És a dir, és l'home qui va crear a Déu i el més enllà i en va dipositar les il·lusions que habitualment es veuen frustrades a aquesta vida. A partir d'aquesta consideració, la visió marxista de la religió només pot ser negativa: les classes dominants utilitzen la religió com a instrument de control de les classes dominades, ja que no només els imposen unes normes que perpetuen la desigualtat sinó que, a més, els persuadeixen d'intentar canviar aquest món amb la promesa d'un món millor a l'altra vida. Així, en promoure la resignació, en exaltar la pobresa com a virtut, la religió fa que els oprimits s'adormin i, en somiar un món millor, s'evadeixin de la seva miserable vida actual ... així s'ha d'interpretar la coneguda sentència de Marx: “La religió és opi per al poble”.

c- El punt de vista weberià²⁵: Weber considera que les explicacions dels fenòmens socials no es poden reduir (com fa Marx) a una explicació econòmica, sinó que altres elements (de caràcter cultural, moral o espiritual) també intervenen en les dinàmiques socials. Així la religió, a diferència dels plantejaments anteriors, no només és un element d'estabilitat social, sinó que també en provoca canvis i conflictes socials. Per exemple, considera que els valors de l'ètica protestant (sobretot a la seva branca calvinista) de treball dur i estalvi, van contribuir a la industrialització més avançada, si ho comparem amb les àrees on el catolicisme és la religió dominant.

Així, els seguidors de Weber consideren que la religió també pot promoure el progrés social, tot posant com a exemple moviments de base religiosa com el de Martin Luther King o la teologia de l'alliberament, o bé la desestabilització social, com l'enfrontament entre catòlics i protestants a Irlanda del Nord o entre musulmans i jueus a Israel.

²⁴ Entenem per marxisme el conjunt de teories socials, polítiques i econòmiques que deriven de l'obra de Karl Marx (1818-1883) i que es caracteritzen per l'enfocament materialista i dinàmic dels fenòmens humans.

²⁵ Ens referim a les teories de Max Weber (1864-1920).